

The Secret Valleys of **Vyrnwy**

Cymoedd Cyfrinachol Efyrynwy

Llyfryn di-dâl am deithiau cerdded yn yr ardal
Your Free Guide to Walks in the Area

www.lake-vyrnwy.com

Croeso i Gymoedd Cyfrinachol Efyrnwy

- Ilyfryn di-dâl am deithiau cerdded yn yr ardal leol a ddarperir ar eich cyfer gan Grŵp Twristiaeth Llyn Efyrnwy a'r cymuneday cyfagos.

Mae Llyn Efyrnwy a'r cymoedd cyfagos yn unigryw o ran tirwedd, bywyd gwylt, hanes a diwylliant ac yn cynnig amrywiaeth o weithgareddau, llefydd i fwyta a llefydd i aros. Rydym wedi canolbwyntio ar deithiau cerdded lleol ar gyfer y canllaw hwn gan geisio rhoi cipolwg i chi gyd, i mewn i'r straeon, hanes, mythau a chwedlau lleol tu ôl i bob taith. Rydym wedi defnyddio'r tudalennau cyntaf i roi ychydig o gefndir i chi am Llyn Efyrnwy ei hun a pham y cafodd ei greu yn y lle cyntaf. Yna, rydym wedi mynd ymlaen i ddewis teithiau cerdded o'r cymoedd cyfagos, sydd, wedi ei gyfuno, yn rhoi gwir naws am le i ein cornel fach unigryw yng Nghymru. Gobeithiwyd y byddwch yn mwynhau'r teithiau cerdded hyn cymaint ag yr ydym wedi mwynhau cynhyrchu'r canllaw hwn. Am ragor o wybodaeth am yr ardal, edrychwch ar ein gwefan ar

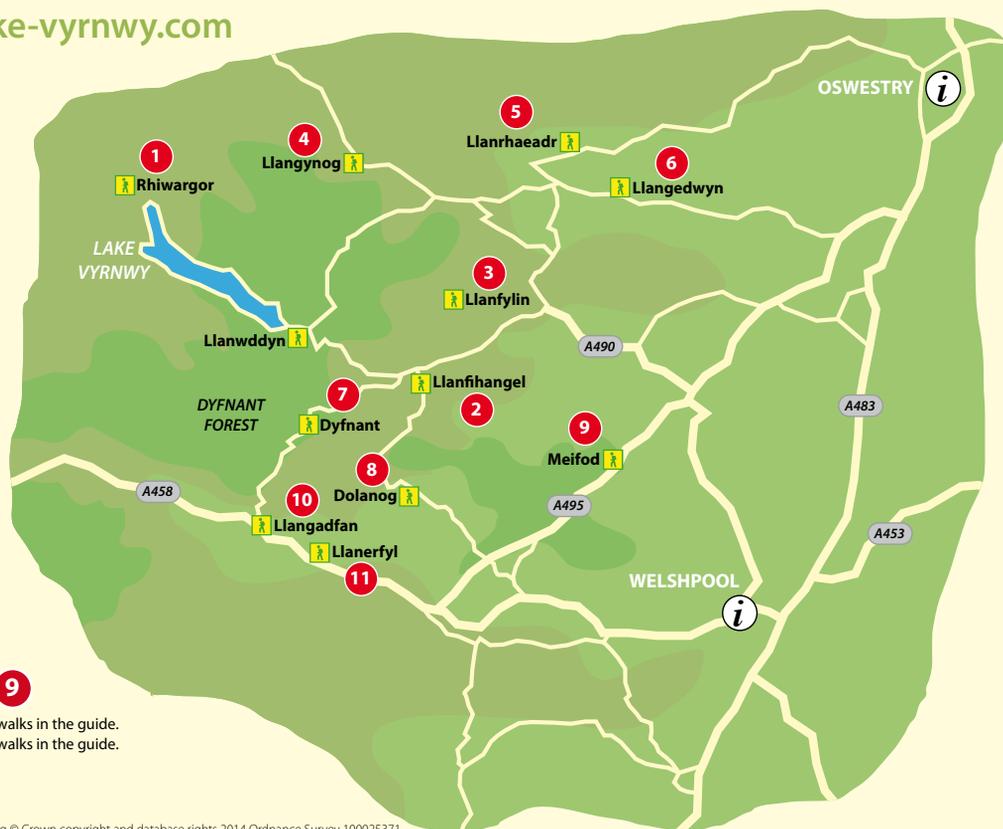
www.lake-vyrnwy.com

Welcome to The Secret Valleys of Vyrnwy

- a free guide to walking trails in the local area provided for you by Lake Vyrnwy Tourism and the communities en route.

Lake Vyrnwy and the surrounding valleys are unique in terms of landscape, wildlife, history and culture and offer a variety of activities, places to eat and places to stay. We've focused on local walks for this guide and tried to give you an insight into the local stories, history, myths and legends behind each walk. We've used the first couple of pages to give you a bit of background to Lake Vyrnwy itself and why it was created in the first place. Then we've gone on to choose walks from the surrounding valleys, which, combined, give a true sense of place to our unique little corner of Wales. We hope you enjoy these walks as much as we enjoyed producing this guide. For more information on the area, please take a look at our website at

www.lake-vyrnwy.com

9

The order of walks in the guide.
The order of walks in the guide.

Yr argae hwn, a adeiladwyd o gerrig yn y 1880au, oedd y cyntaf o'i fath yn y byd. Gorlifodd ben dyffryn Efyrnwy a boddi pentre' bach o Llanwddyn.

Dechreuodd waith adeiladu'r argae ym 1881 ac fe'i cwblhawyd saith mlynedd yn ddiweddarach ym 1888. Hwn oedd yr argae mawr cyntaf a adeiladwyd o gerrig yn y Deyrnas Unedig, ac mae wedi ei adeiladu o wenithfaen yn rhannol. Hwn hefyd oedd y cyntaf i gario dŵr dros ei brig yn hytrach nag mewn sianel ar yr ochr. Oddeutu 1,000 medr (3,300 troedfedd) i ffwrdd o'r argae mae tŵr hidlo'r gronfa ddŵr. Ei bwrpas yw hidlo'r deunyddiau yn y dŵr â rhwyll metel mân, cyn i'r dŵr lifo ar hyd y draphont ddŵr i Lerpwl.

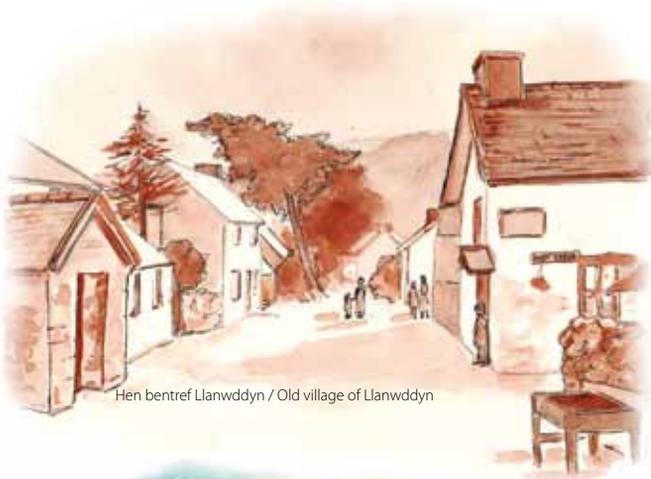
Mae'r gronfa yn cwmpasu ardal sy'n cyfateb i oddeutu 600 o gaeau pêl-droed ac mae ganddo gylchedd ychydig o dan 12 milltir, â ffordd sy'n mynd yr holl ffordd o'i amgylch, felly mae'n lle delfrydol ar gyfer beicwyr. Mae hanner marathon blynyddol yn cael ei gynnal yma bob mis Medi hefyd.

Its stone-built dam, built in the 1880s, was the first of its kind in the world. It flooded the head of the Vyrnwy valley and submerged the small village of Llanwddyn.

The dam construction started in 1881 and was completed seven years later in 1888. It was the first large stone-built dam in the United Kingdom, and is built partly out of granite and was also the first dam to carry water over its crest instead of in a channel at the side.

Approximately 1,000 metres (3,300 ft) from the dam is the reservoir's straining tower. Its purpose is to filter or strain out material in the water with a fine metal mesh, before the water flows along the aqueduct to Liverpool.

The reservoir covers an area the equivalent of around 600 football pitches and has a circumference of just under 12 miles with a road that goes all the way around it, making it the ideal place for cyclists. An annual half marathon is held here every September too.

Hen bentref Llanwddyn / Old village of Llanwddyn

Argae Fictoriaidd yn gorlifo / Victorian dam overflowing

Tŵr hidlo / Straining tower

Llyn Efyrnwy / Lake Vyrnwy

Mae oddeutu 300 o nentydd, rhaedrau ac afonydd yn llifo i mewn i'r llyn ac meant wedi cael eu henwi ar ôl y mynyddoedd neu'r brynau maent yn llifo ohonynt. Nid yw rhai yn fwy na diferyn, tra bod eraill yn rhaedru i lawr y mynyddoedd. Ar lan gogleddol y llyn, mae 'na phentrefan bach o'r enw Rhiwargor, lle ceir pistyll nodedig, y mwyaf o amgylch y llyn. Gelwir hwn yn lleol yn Bistyll Rhiwargor neu Bistyll Rhyd-y-Meinciau.

Mae'r daith gerdded gylchol hon, dwy-filltiro hyd, yn wirioneddol dawel ac yn eich tywys trwy fryniau, ar hyd cloddiau gwelltog ac yn dilyn afon i'r pistyll anhygoel ei hun. Mae arwyddion llwybr llwyd â saethau gwyrdd yn dechrau o'r maes parcio ac yn parhau ar hyd y llwybr i'ch pwyntio i'r cyfeiriad cywir. Gwnewch yn siŵr eich body n stopio ger y bont, lle mae'r ddwy afon yn cwrrd, i edrych am fronwen y dŵr. Beth am fynd a phicnic gyda chi a mwynhau'r golygfeydd o waelod y pistyll. Nid oes unrhyw fryniau serth ar y daith gerdded hon, ond bydd yn rhaid i chi groesi nant gan ddefnyddio cerrig sarn.

Rhybudd: Byddwch yn ymwybodol o'r da byw cyfagos ac er bod croeso i gŵn ar y warchodfa, gofynnir i chi eu cadw ar dennyn.

Derived from OS Mapping © Crown copyright and database rights 2014 Ordnance Survey 100025371

Around 300 streams, waterfalls and rivers flow into the lake and are named after the mountains or hillsides they flow from. Some are no more than a trickle, while others cascade down the mountains. On the northern edge of the lake is a small hamlet called Rhiwargor, where lies an impressive waterfall, the largest surrounding the lake. This is known locally as Rhiwargor waterfall or in Welsh, Pistyll Rhyd-y-Meinciau.

This truly tranquil two-mile circular walk takes you through hills, along grassy banks and follows a river to the spectacular waterfall itself. There are grey waymarkers with green arrows starting from the car park, all along the trail to point you in the right direction. Be sure to stop by the bridge where the two rivers meet and look out for dippers bobbing in the water. Why not take along a picnic and enjoy the views from the foot of the waterfall. There are no steep hills on this walk but you will need to cross a stream using stepping stones.

Caution: Do be aware of the surrounding livestock and although dogs are welcomed on the reserve, it is asked that they be kept on a lead.

Picnic o waelod y pistyll
Picnic at the foot of the waterfall

Pistyll Rhiwargor / Rhiwargor Waterfall

Bronwen y dŵr / Dipper

Golygfa yn mynd yn ôl o'r pistyll / View heading back from the waterfall

Cafodd Ann Griffiths, emynyddes fwyaf adnabyddus Cymru o'r 18fed ganrif, ei geni yn ymyl Llanfihangel, yn Nolwar Fach, lle cafodd ei hysbrydoli gan y dirwedd leol. Yn 1805, bu farw'n 29 oed yn sgil geni ei merch fach ac fe'i claddwyd ym mynwent yr eglwys ynghyd â'i hunig blentyn. Mae ei chofeb ar ochr orllewinol y llwybr sy'n rhoi mynediad i'r eglwys.

Ar y daith hon ceir golygfeydd panoramig anhygoel, ond rhaid cofio bod gwartheg yn pori yma hefyd, felly mae'n rhaid cadw cŵn ar dennyn. Wrth adael y maes parcio, trowch i'r dde heibio'r ysgol, yna i'r dde i'r llwybr ceffylau. Ewch ymlaen nes i'r llwybr ddod i ben yna dilynwch y gwrych i'r dde ac i lawr i'r pant, cyn dilyn y nodau llwybr nes i chi weld tŷ'r Lletty. Fe welwch borth i'r chwith o'r tŷ. Dilynwch y llwybr i'r ffordd a throwch i'r dde. Ewch ymlaen hyd at fforch yn y llwybr ac ewch i'r chwith ar y gyffordd, lle cewch olygfeydd bendigedig. Wrth gyrraedd y ffordd, trowch i'r dde a mynd cyn belled â'r groesffordd, yna trowch i'r dde eto'n ôl i Lanfihangel.

Mae'r daith oddeutu 4.5km (2.7m) ac yn cymryd tuag awr, gydag ambell i fryn canolig ei faint-ond bydd y golygfeydd yn werth eu gweld.

Derived from OS Mapping © Crown copyright and database rights 2014 Ordnance Survey 100025371

Golygfa o Llanfihangel / View from Llanfihangel

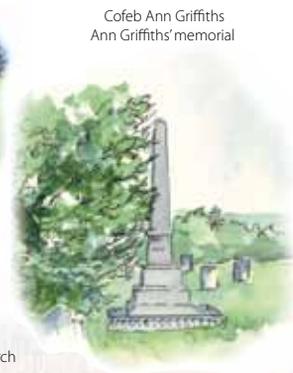
Ann Griffiths, a famous 18th century hymn writer, lived on the outskirts of Llanfihangel, at Dolwar Fach, where she took her inspiration from the beautiful local landscapes. She died in 1805 following childbirth and is buried in St. Michael's churchyard, along with her only child. Her monument is on the west side of the entrance path.

The Llanfihangel walk has spectacular panoramic views but there is a lot of livestock, so dogs must be kept on a lead. On leaving the car park, turn right past the school, then right onto the bridle path. Continue until the track fades, then follow the hedge to the right and into a dip, where you will pick up the waymarkers going straight on until you see Lletty house. The gateway is to the left of the house. Follow the track to the road and turn right. Continue to follow the road until the track forks to the left and take this fork, from which there are more great views. When you reach the road, turn right and continue until the crossroads, then turn right back into Llanfihangel.

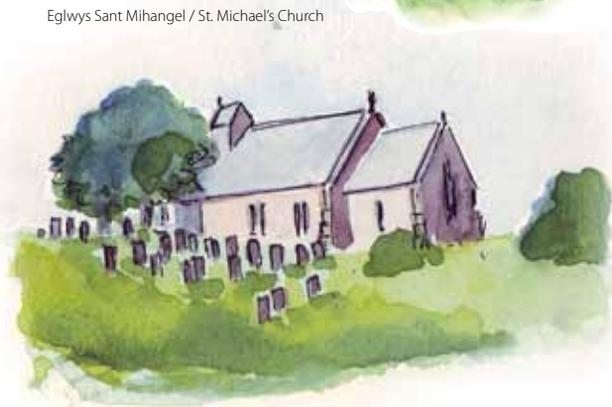
This beautiful walk takes about 1 hour. There are moderate hills but they are well worth the effort for the views. The walk is around 4.5 km (2.7 miles).

Defaid Mynydd Cymreig / Welsh Mountain Sheep

Cofeb Ann Griffiths
Ann Griffiths' memorial

Eglwys Sant Mihangel / St. Michael's Church

Yn ystod y daith gerdded hon, byddwch yn pasio'r Dolydd, a adeiladwyd ym 1838 ac sydd bellach yn elusen cadwraeth adeiladu. Mae ar agor i'r cyhoedd i edrych o'i gwmpas ac yn cynnal gweithdai a digwyddiadau rheolaidd â chreffftwyr.

Ar ochr bellaf maes parcio'r dref, fe welwch ardal natur. Ewch am dro o'i chwmpas cyn gadael y maes parcio. Croeswch y stryd fawr a throwch i'r chwith. Sylwch ar amrywiaeth y bensaernïaeth; mae gan nifer o adeiladau blac glas. Trowch i'r dde i fyny 'Narrow Street' ac ym mhen y ffordd, trowch i'r dde a cherddwch i fyny'r rhiw heibio'r tŷ du a gwyn, sef y Wyrwys gwreiddiol. Mae yna rîw fer ond serth i ddringo i fyny at Ffynnon Sant Myllin, a thrwy giât ar y chwith. Cymrwch funud neu ddau i eistedd yma a mwynhau'r olygfa cyn dilyn eich ôl traed i'r Stryd Fawr. Croeswch y ffordd a throwch i'r dde, gan gerdded allan o'r dref ac ar hyd y A490 i lawr i'r tloty modern a adwaenir yn lleol fel Y Dolydd. Ar ôl edrych o'i gwmpas, trowch i'r chwith a pharhau ar hyd y A490, gan droi i'r chwith ar y ffordd gyda'r blwch post. Ewch yn eich blaen i'r tŷ ac yna drwy'r giât ar y chwith cyn mynd drwy giât arall ar y dde. Trowch i'r chwith ac ewch dros bont yr afon a dilynwch y ffordd yn ôl tuag at y dref. Byddwch yn croesi'r bont a aeth dros yr hen linell reilffordd a gaewyd yn 1965. Cerddwch ar hyd y stryd gyda'r arwydd 'Dim Mynediad' yn ôl i'r Stryd Fawr a throï i'r dde i ddilyn ôl eich traed i'r maes parcio. Mae'r daith hon oddeutu 4.5km (2.8 milltir) o hyd ac yn cymryd cwpl o oriau i'w gerdded.

Y Dolydd yn yr Haf / The Dolydd in summer

Y wyrwys gwreiddiol
The original workhouse

Golygfa o'r ardal natur / View from the nature area

During this walk, you'll pass the Dolydd, which was built in 1838 and is now a building preservation charity. It is open for the public to look around and holds regular artisan workshops and events.

On the far side of the town car park, you will see a nature area. Take a stroll around here before leaving the car park. Cross over the high street and turn left. Take note of the variety of the architecture; many buildings have blue plaques. Turn right up Narrow street and at the end, turn right and walk uphill past the black and white house that was the original Workhouse. There is a short steep climb to St. Myllin's Well, which is through a gate on your left. Feel free to sit here a while and enjoy the view before retracing your steps back to the High Street. Cross the road and turn right, walking out of town and along the A490 down to the modern-day Workhouse known locally as Y Dolydd. After a quick look around, turn left and continue along the A490, turning left at the road with the post box. Carry on to the house, then go through the gate on the left and then the gate to the right. Turn left and go over the river bridge and follow the road back towards the town. You will cross the bridge that went over the old railway line closed in 1965. Walk along the street with the 'No Entry' sign back to the High Street and turn right to retrace your steps to the car park. This walk is about 4.5km (2.8 miles) and will take you a couple of hours to walk.

Ffynnon Sant Myllin
St. Myllin's Well

Chwedl Lleol: *Tywysoges oedd Melangell a adawodd Iwerddon i osgoi priodi. Un diwrnod, wrth i Dywysog Brochwel hela, fe redodd ei gŵn ar ôl ysgyfarnog gan wneud iddo guddio mewn dryslwyn. Gwnaeth y Tywysog ddarganfod Melangell yn gweddio â'r ysgyfarnog ym mhlygiadau ei ffrog. Ni fuasai'r cŵn yn cyffwrdd â'r ysgyfarnog ac nid oedd y Tywysog yn gallu chwythu ei gorn chwaith. 'Cafodd duwioldeb Melangell effaith fawr ar y Tywysog, a rhoddodd y dyffryn iddi fel gwarchodfa ac mae pererinion yn ymweld â'i chysegr hyd heddiw.*

O'r maes parcio yng nghanol y pentref, dan lethrau tyrog Craig Rhiwarth, trowch i'r chwith a cherdded trwy'r pentref a chroesi'r bont dros afon Tanat. Trowch i'r dde gan ddilyn y ffordd a fydd yn eich tywys rhwng bryniau mawreddog ac ar hyd yr afon. Yn y gyffordd ffordd, trowch i'r dde ac yn y gyffordd nesaf, trowch i'r chwith tuag at Bennant Melangell. Yn y fynwent, fe welwch ambell goeden yw anferth, credir bod yr hynaf dros 2,000 blwydd oed. Hefyd daethpwyd i dystiolaeth o gladdedigaethau o'r Oes Efydd dan yr eglwys.

Ar ôl mwynhau heddwch yr eglwys, gadewch y maes parcio a throwch i'r chwith. Parhewch yn syth ymlaen ar y ffordd hon nes i chi gyrraedd yn ôl yn y pentref. Gallwch gerdded, gyrru neu seiclo'r daith hon ac mae hi oddeutu 7km (4 milltir) o hyd.

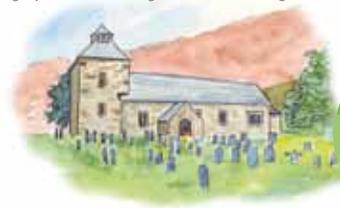
Local Legend: *Melangell was a Princess who fled Ireland to avoid marriage. One day, Prince Brochwel was hunting and his hounds put up a hare that ran into a thicket. The Prince found Melangell praying with the hare in the folds of her dress. The hounds would not touch the hare and the Prince couldn't blow his horn. Impressed by Melangell's piety, the Prince gave her the valley as a sanctuary and her shrine is still visited by pilgrims today.*

From the car park in the centre of the village, beneath the towering slopes of Craig Rhiwarth, turn left and walk through the village and cross the bridge over the river Tanat. Turn right and follow the road, which takes you between majestic hills and alongside the river. At the road junction, turn right, then at the next junction turn left and head for Pennant Melangell. In the churchyard you will see the magnificent yew trees, the oldest are said to be over 2,000 years old. Evidence has been found of Bronze Age burials under the church too.

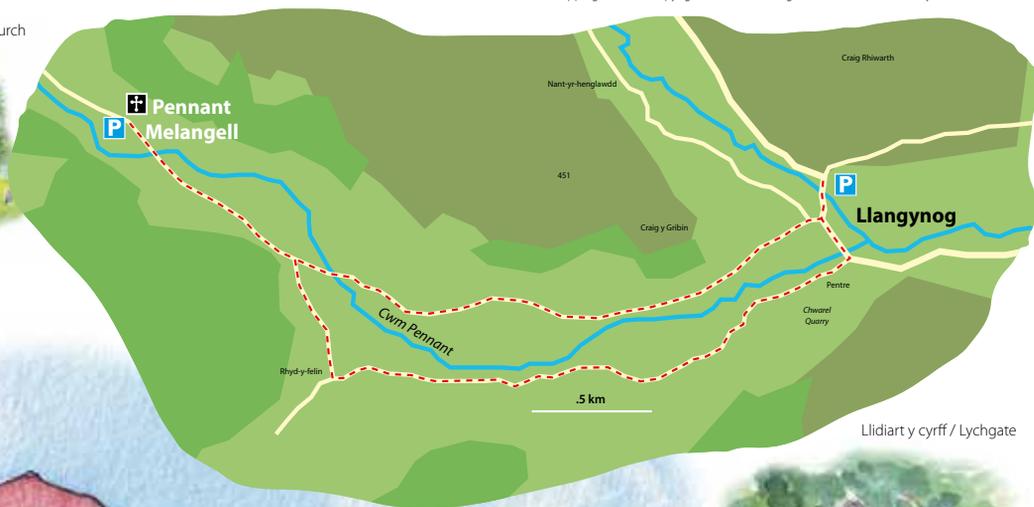
After experiencing the tranquil peace of the church, leave the car park and turn left. Continue straight ahead on this road until you arrive back in the village. This route can be driven, cycled or walked and is about 7km (4 miles).

Derived from OS Mapping © Crown copyright and database rights 2014 Ordnance Survey 100025371

Eglwys Pennant Melangell / Pennant Melangell Church

Coeden Ywen / Yew Tree

Llidiart y cyrff / Lychgate

Parciwch yng nghanol Llanrhaeadr ac yna cerdded drosodd i Eglwys Sant Dogfan. Roedd William Morgan yn ficer yma rhwng 1578 a 1595 ac yn ystod y cyfnod hwn cyfieithodd yr Hen Destament i'r Gymraeg.

Mewn cae ychydig y tu allan i Llanrhaeadr, mae yna faen hir a gafodd ei ddefnyddio, yn ôl chwedl, i ladd draig a oedd yn poeni'r pentref. Roedd ganddo bigau haearn drosto, roedd wedi ei orchuddio â lliain coch ac roedd cylch o dân o'i gwmpas. Ymosododd y ddraig arno, gan feddwl ei fod yn wrthwynebydd, a thrywanodd ei hun ar y pigau a marw.

Parhewch ar draws y fynwent a thrwy'r giât, dilynwch y llwybr yn ôl i'r ffordd a throwch i'r dde. Ymhen ychydig lathenni, byddwch yn dod o hyd i faen hir y credir iddo gael ei ddefnyddio fel nodwr llwybr flynyddoedd yn ôl, fel yn y chwedl uchod. Dilynwch y llwybr i lawr at yr afon, croeswch y bont a throwch i'r dde. Ger y bont nesaf, trowch i'r chwith ac ewch ar hyd y llwybr ar y dde, sydd â chanllaw, ac i fynyr llethr. Ar y brig, edrychwch i'r chwith a gwelwch fainc lle cechw eistedd am gyfnod. Dywedir mai hon oedd hoff daith gerdded William Morgan. Parhewch ar draws y cae i'r ffordd a throwch i'r dde i lawr i'r pentref. Bydd Capel Seion yn eich wynebu, adeilad rhestredig Gradd II a ddyluniwyd gan Shayler a Ridge, a gwblhawyd ym 1904. Trowch i'r dde fanhyn, yn ol i'r pentref.

Dyma daith gerdded fer, a fydd yn cymryd tua 15 munud ond mae yna un ddringfa serth â chanllaw. Bydd y daith gerdded hon yn cymryd mwy o amser os byddwch yn ymweld â'r eglwys a'r capel.

Derived from OS Mapping © Crown copyright and database rights 2014 Ordnance Survey 100025371

Park in the centre of Llanrhaeadr and from there walk across to St. Dogfan's church. William Morgan was vicar here from 1578 to 1595 and it was during this time that he translated the Old Testament into Welsh.

In a field just outside Llanrhaeadr, there is a standing stone that legend has it was used to kill a dragon that was troubling the village. It had iron spikes placed over it, was covered in red cloth and had a ring of fire lit around it. The Dragon, thinking that it was a rival, attacked and impaled itself on the spikes until it died.

Continue across the churchyard and through the gate and follow the track back to the road and turn right. You will find a standing stone a few yards along, thought to have been used as a way marker years ago, like in the legend above. Follow the track down to the river, cross the bridge and turn right. At the next bridge, turn left and take the right hand track with handrail up the slope. At the top, look to the left and you will see a bench where you can sit for a while. It is said that this was William Morgan's favourite walk. Continue across the field onto the road and turn right down to the village. Facing you, you will see Seion Chapel, a Grade II listed building designed by Shayler & Ridge and completed in 1904. Turn right here, back to the village.

This is a short walk taking around 15 minutes but does have one steep climb with handrail. This walk will take longer if you visit both the church and chapel.

Eglwys Sant Dogfan / St Dogfan's Church

Cerflun efydd o hwrdd mynydd Cymreig
Bronze statue of Welsh mountain ram

Capel Seion / Seion Chapel

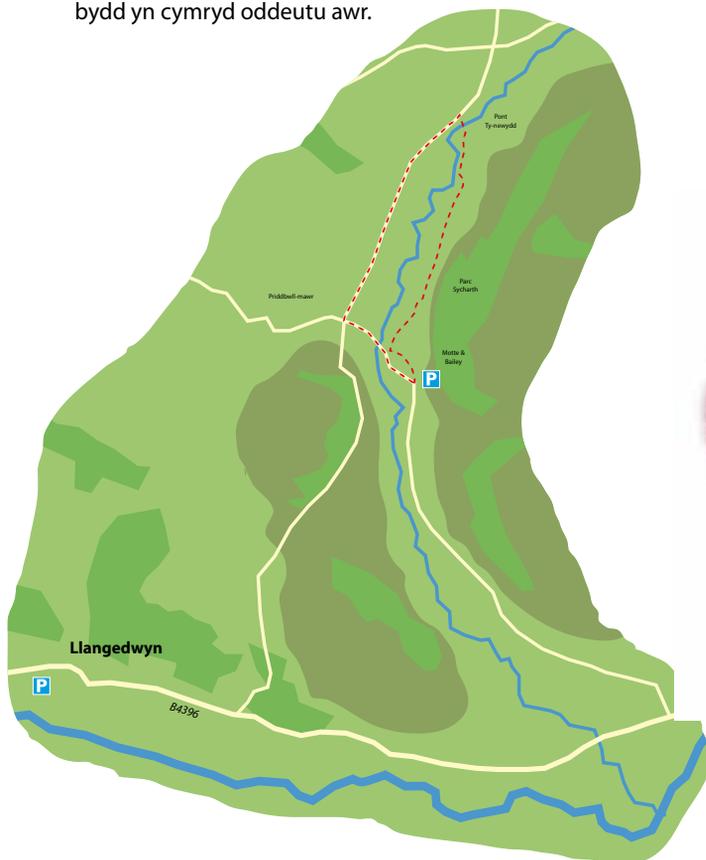
Pistyll Rhaeadr

Mae'r daith hon yn dechrau o Barc Sycharth, lle ceir tomen a beili a fu'n gartref i Owain Glyndŵr, tywysog olaf Cymru, yn niwedd y 14eg ganrif. Cafodd ei dinistrio ar ddechrau'r 15fed ganrif gan dywysog Henry (Henry V yn ddiweddarach) ac yn ystod gwaith cloddio yn y 1960au, daethpwyd o hyd i lawer o ddeunyddiau wedi llosgi.

Teithiwch i'r dwyrain ar hyd y B4395 o Langedwyn, a dilynwch y gyffordd gyntaf i'r chwith. Parhewch ar hyd y ffordd am oddeutu 1 filltir ac phan fyddwch yn cyrraedd y groesffordd, trowch i'r dde. Parciwch yn y maes parcio. Cerddwch yn ôl i'r ffordd a throwch i'r dde i fyny'r llwybr gan ddilyn yr arwyddion i'r ffordd tarmac. Trowch i'r chwith yn ôl i'r brif ffordd ac yna i'r chwith eto cyn parhau ymlaen i'r groesffordd. Trowch i'r chwith a pharhewch yn ôl i'r maes parcio.

Mae'r daith gerdded hon oddeutu 3.5km (2.1 milltir) o hyd a bydd yn cymryd oddeutu awr.

Derived from OS Mapping © Crown copyright and database rights 2014 Ordnance Survey 100025371

This walk starts from Parc Sycharth where lies a motte and bailey, which, in the late C14th was the home of Owen Glyndwr the last Welsh Prince. In the early C15th it was destroyed by Prince Henry (later Henry V) and during excavations in 1960's, a large quantity of burnt material was found.

Travel east on the B4395 from Llangedwyn and take the first left. Follow the road for about 1 mile and at the cross roads turn right. Carry straight on until you see a left turn with a Sycharth parking sign. Park in the car park. Walk back to the road and turn right up the track and follow the way markers to the tarmac road. Turn left back to the main road and then left again and continue ahead to the cross roads. Turn left and continue back to the car park.

This walk is about 3.5km (2.1 miles) and will take around an hour.

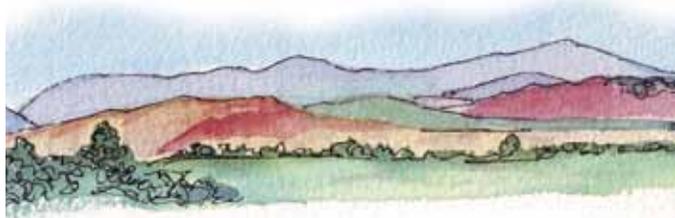
Carreg filltir / Milestone

Tomen a beili / Motte and bailey

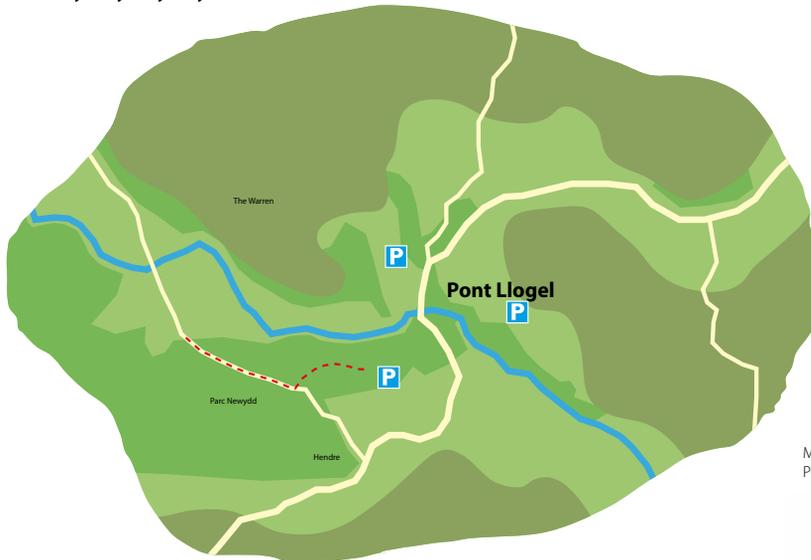
Golygfa o Sycharth / View from Sycharth

Mae Comisiwn Coedwigaeth Cymru a Chymdeithas Marchogwyr a Gyrwyr Cerbydau Dyfnant ac Efyrynwy, yn cydweithio i greu cyfleusterau marchogaeth diogel oddi ar y ffordd. Er eu bod wedi cael eu dylunio i geffylau, mae yna groeso i gerddwyr a beicwyr ddefnyddio'r llwybrau hefyd. Mae ardal Dyfnant yn byrlymu â bywyd gwyllt gan gynnwys y gweilch marthin, y gylfin groes a'r grugieir du.

Mae'r llwybr porffor tywyll o'r enw Glasfryn Marathon, wedi ei wneud o arwyneb gwastad a chaled, sy'n ddelfrydol i gerdded neu feicio. Bydd yn eich arwain trwy goedwig a rhos â golygfeydd anhygoel. Dylech gychwyn ym maes parcio Hendre, lle gallwch gael map o'r Llwylbrau'r Enfys a dilynwch yr arwyddion porffor tywyll. Ar ôl teithio am bellter byr ar ffordd dawel, byddwch yn gadael y ffordd ac ni fydd unrhyw draffig. Os yw 11 milltir yn ormod, edrychwch ar fap y llwybrau a dewisiwch lwybr byrrach. Gallwch hefyd barcio ym Mhenyffordd, lle cewch godi map a dilyn un arall o Lwybrau'r Enfys.

Mae'r daith gerdded hon oddeutu 26km (16 milltir) o hyd a bydd yn cymryd oddeutu 4 awr i'w chwblhau.

Derived from OS Mapping © Crown copyright and database rights 2014 Ordnance Survey 100025371

Golygfa o'r daith cerdded / View from the walking trail

The Forestry Commission Wales and the Dyfnant and Vyrnwy Horse Riding and Driving Association, work together to create a safe off-road riding facilities. Although designed for horses, walkers and cyclists are also welcome to use the trails. Dyfnant is alive with wildlife including goshawks, crossbills and black grouse.

The dark purple Glasfryn Marathon trail is made of a mainly level, hard, surface, ideal for cycling or walking. It takes you through forest and heath with stunning far reaching views. Start at Hendre car park, where you can pick up a map of the Rainbow Trails and follow the dark purple markers. After a short distance on a quiet road, you will go off road and will be traffic free. If 11 miles is too much, pick up the trails map and choose a shorter route. You can also park at Penyffordd, where you can pick up a map and follow one of the other Rainbow Trails.

This walk is around 26km (16 miles) in length and will take about 4 hours to complete

Mynedfa Hendre i'r maes parcio
Hendre entrance to car park

Gylfin croes / Crossbill

Mainc picnic ym Mhenyffordd
Picnic bench at Penyffordd

Roedd Allt Dolanog yn safle bryngaer o'r Oes Haearn. Mae'r maes parcio yn gyferbyn â Chapel Coffa Ann Griffith ac mae arwyddion yn dangos y ffordd iddo.

Roedd Ann yn emynyddes a bardd Cymraeg enwog a byddwch yn dilyn rhan o'i llwybr. Mae'r daith gerdded hefyd yn dilyn rhan o Lwybr Glyndŵr hefyd. Roedd Owain Glyndŵr yn byw o ddeutu 1349 i 1416. Arweiniodd wrthryfel Cymreig yn erbyn y Saeson ag ef oedd Tywysog annibynnol olaf Cymru.

O'r maes parcio, trowch i'r dde a dilynwch arwyddion Llwybr Glyndŵr. Wrth gyrraedd y ffordd yn y llwybr, dringwch i fyny'r llethr serth gan barhau i ddilyn Llwybr Glyndŵr. Pan ewch dros y brig, bydd yr olygfa yn agor allan ac wrth i chi ddod i lawr y llethr fe welwch Fynyddoedd yr Aran yn y pellter.

Dilynwch y llwybr i lawr at y gamfa ac i'r ffordd. Trowch i'r chwith a dilynwch y ffordd yn ôl i Ddolanog. Sylwch yr amryw o anifeiliaid a phlanhigion sydd ar hyd y ffordd yn y gwyrchoedd a'r cloddiau. Mae'r daith gerdded hon yn cymryd oddeutu 1 awr, oddeutu 4km o hyd ac yn cynnwys un llethr serth i fyny.

Capel coffa Ann Griffith
Ann Griffiths' memorial chapel

lorwg / Ivy

Coed ar y bryn / Trees on the hill

Golygfa o Allt Dolanog / View from Allt Dolanog

Allt Dolanog was the site of an Iron Age Hill Fort. The car park is well signed and is opposite the Ann Griffiths Memorial Chapel.

Ann was a famous Welsh poet and hymn writer and you will follow part of the Ann Griffiths' walk. The walk also follows part of Glyndŵr's Way. Owain Glyndŵr lived around 1349-1416. He led a Welsh revolt against the English and was the last independent Prince of Wales.

From the car park turn right and follow the Glyndŵr's Waymarkers. At the fork in the track, take the steep uphill climb following Glyndŵr's Way. When you come over the top, the view opens up and as you descend, the Aran Mountains can be seen in the distance.

Follow the track down to the stile and onto the road. Turn left and follow the road back into Dolanog. Take note of the banks and hedges along the road, which are teeming with flora and fauna. The walk takes about 1 hour and is around 4km (2.5 miles) with one steep uphill climb.

Derived from OS Mapping © Crown copyright
and database rights 2014 Ordnance Survey 100025371

Mae'r daith gerdded hon i gyd ar dir gwastad, bron iawn, fodd bynnag, bydd yn rhaid i chi fod yn gallu dringo cemfeydd, oherwydd mae yna dipyn ohonynt. Cofiwch edrych am ddyfrgwn a gleision y dorlan ar hyd y rhan hon o'r afon.

Mae'r maes parcio yng nghanol y pentref. O'r fan hon, trowch i'r chwith a chroesi'r ffordd. Trowch i'r dde a pharhewch yn syth ymlaen cyn troi i'r chwith tuag at y clwb rygbi. Parhewch yn syth ymlaen nes i chi gyrraedd afon Efyrrwy. Ychydig cyn y bont, trowch i'r dde a chroeswch ddwy gamfa a ffens gwifren, yna dilynwch yr arwyddion llwybr ar hyd yr afon nes i chi gyrraedd Mill House. Trowch i'r dde ar hyd y llwybr at y brif ffordd ac yna trowch i'r chwith a cherdded ar hyd y bont. Byddwch yn ofalus, oherwydd gall y ffordd fod yn brysur iawn.

Ar ôl y bont, trowch i'r chwith a pharhau ar hyd y ffordd, gan droi i'r chwith ger Fferm Lower Hall. Dilynwch y ffordd hon, a fydd yn gwyro i'r dde, a byddwch yn gweld bolardiau du a gwyn ar y chwith, ger camfa. Ewch dros y gamfa a chadwch at y gwrych ar eich ochr dde a chroeswch ar draws y cae at y bwllch. Croeswch ar draws y cae nesaf hefyd ger y gamfa ac anelwch tuag at y llwybr rhwng y coed ac i lawr at lan yr afon. Dilynwch yr afon yn ôl at bont Broniarth, croeswch y bont ac ewch yn ôl i'r maes parcio, gan ddilyn eich ôl traed. Mae'r daith hon oddeutu 6.5km (4milltir) o hyd ac yn cymryd tuag 1 awr 30 munud.

Dyfrgi / Otter

Glas y dorlan / Kingfisher

Camfa ar ddiwedd y daith cerdded.
Stile at the end of the walk.

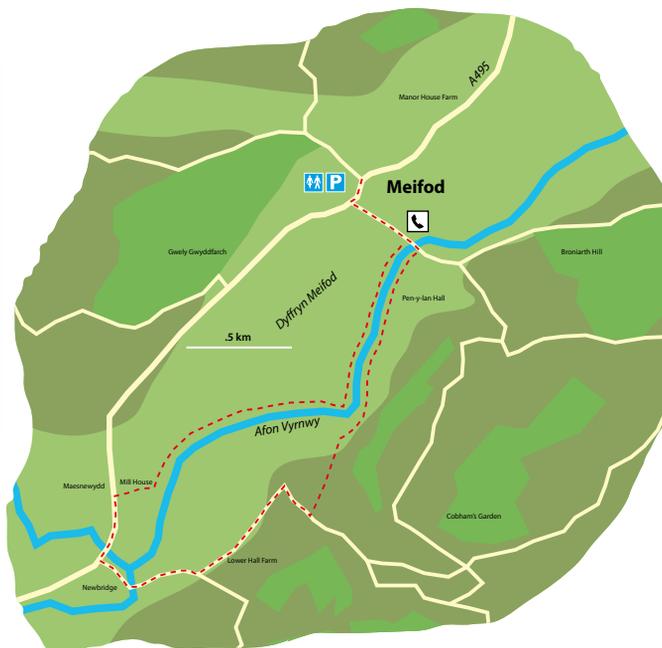
Defaid ar y caeau / Sheep on the fields

This walk is almost all on flat ground, however, you do need to be able to negotiate stiles, as there are quite a lot of them. Otters and Kingfishers have been seen along this stretch of river, so keep an eye out!

The car park is in the centre of the village. From here, turn left and at the main road, cross over and turn right. Continue straight ahead, then take a left turn towards the rugby club. Carry straight on until you reach the river Vyrnwy. Just before the bridge, turn right and cross two stiles and wire fence, then follow the way markers alongside the river until you reach the Mill house. Turn right along the track to the main road, then turn left and walk across the bridge. Take care, as this road can be very busy.

After the bridge, turn left and continue along the road, turning left again at Lower Hall Farm. Follow this road, which will make a right hand bend, and you will see black and white bollards on your left hand side, by a stile. Cross over this stile and keep to the hedge on your right and cross the field to the gap. Cross the next field at the stile and head towards the track between the trees and down to the river bank. Follow the river back to Broniarth bridge, cross it and retrace your steps back to the car park. This walk is about 6.5km (4 miles) and takes around 1hr 30mins.

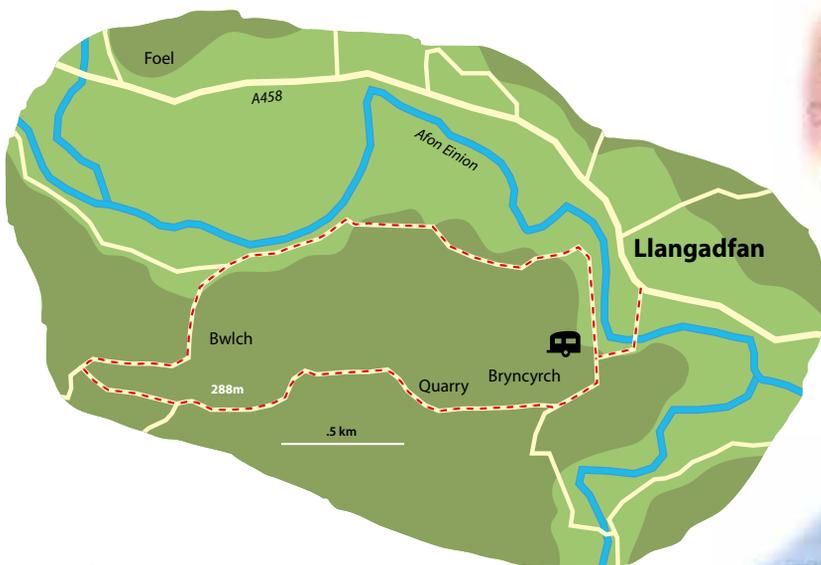

Derived from OS Mapping © Crown copyright and database rights 2014 Ordnance Survey 100025371

Parciwch yng Ngwesty'r Cann Office, Llangadfan, safle tomen a beili o'r 12fed ganrif. Credir bod yr eglwys ar y daith gerdded hon wedi cael ei sefydlu gan Sant Cadfan, sef abad cyntaf y fynachlog ar Ynys Enlli.

Teithiawch i fyny'r ffordd fach nesaf at y gwesty, sy'n mynd i'r de gan groesi afon Banwy. Dilynwch y ffordd i'r chwith ac i fyny'r bryn at yr eglwys. Ewch ymlaen a dilynwch y troad cyntaf ar y dde. Mae waliau cerrig a gwrychoedd yn llawn o fywyd gwyllt ar hyd y lonydd. Ewch yn syth ymlaen, gan ddilyn y ffordd â giât ag arwydd 'dim ffordd drwodd' ar y chwith. Mae'r rhan hwn o'r ffordd yn cynnig golygfeydd gwych ar y naill ochr a'r llall. Wrth y gyffordd T, trowch i'r dde i lawr y bryn, yna i'r dde eto ger yr ardal laswelltog triogl a dilynwch y ffordd yn ôl i mewn i'r pentref. Ewch i fyny'r bryn gan droi i'r chwith i ddilyn ôl eich traed yn ôl i ddechrau'r daith gerdded.

Mae'r daith gerdded hon oddeutu 6.5km (4 milltir) o hyd ar ffyrdd gwledig tawel y gellir eu cerdded neu eu beicio, ond mae yna rhai bryniau serth.

Derived from OS Mapping
© Crown copyright and database rights
2014 Ordnance Survey 100025371

Golygfa ar draws y dyffryn / View across the valley

Park at the Cann Office Hotel, Llangadfan, site of a C12th motte and bailey. The church on this walk is believed to have been founded by St. Cadfan, who became the first abbot of the monastery on Bardsey Island.

Take the small road next to the hotel going south crossing the river Banwy. Follow the road round to the left and up the hill to the church. Continue on and take the first turning on the right. The lanes have stone walls and hedges full of wildlife. Continue straight on, taking the gated road with a 'no through road' sign to the left. This section of the road has great views on either side. At the T-junction turn right down the hill, then right again at the triangular grassy area and follow the road back into the village. Go up the hill, turning left to retrace your footsteps back to the start.

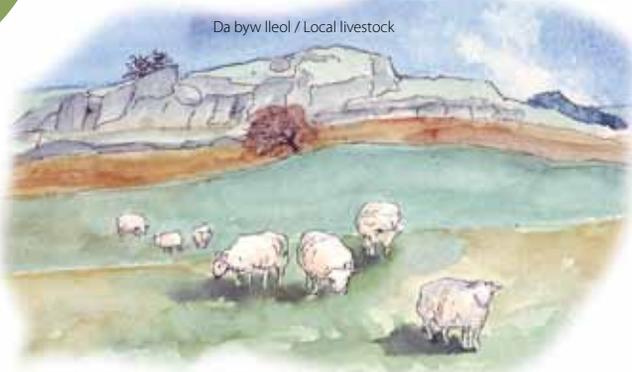
This walk is about 6.5km (4 miles) on quiet country roads that can be walked or cycled but there are some steep hills.

Mwsogl a rhedyn / Moss and fern

Barcud Coch / Red Kite

Da byw lleol / Local livestock

Yn ôl llên gwerin leol, y bryn hwn oedd cartref y ddraig olaf yng Nghymru. Dywedodd Mrs Davies o Ddolanog, a fu farw yn 1890 yn 92 oed, ei bod hi wedi gweld, pan oedd hi'n ferch ifanc, mwg a thân yn dod allan o dwll ar Foel Bentyrch, lle dywedwyd bod y Wiber yn byw.

O Lanerfyl, dilynwch yr A458 i'r dwyrain, ac yn Four Crosses, trowch i'r dde ger y tŷ gwyn sydd gyferbyn â'r blwch post. Ychydig ymhellach i lawr y ffordd, ar y chwith, mae yna gilfach barcio. O'r fan hon, cerddwch yn ôl at y brif ffordd a'i chroesi, ag ewch i lawr y lôn. Croeswch y nant sydd i'r chwith o'r Capel ac yna trowch i'r dde ar y llwybr march. Pan fyddwch chi'n cyrraedd y ffordd tarmac, trowch i'r chwith ac ewch trwy'r giât a'r buarth. Fe welwch giât arall o'ch blaen, a bydd angen i chi fynd trwy hon cyn troi i'r dde pan fyddwch yn cyrraedd y gamfa. Dilynwch y llwybr defaid cul, sy'n ysgafn mewn manau, i'r dde ac i fyny'r bryn ac at y giât. Cymerwch funud neu ddau i fwynhau'r olygfa, wedyn dewch yn ôl i lawr gan ddilyn ôl eich traed. Nid yw'r daith gerdded hon yn addas i bobl wngalon na phobl â chŵn.

Taith cerdded fyr ond heriol, ar hyd llwybr cul i ddefaid sy'n gallu teimlo'n ansefydlog ar adegau - oddeutu 1.5km (0.9 milltir) o hyd.

Folklore has it that this hill was the home of the last Dragon in Wales. Mrs. Davies of Dolanog, who died in 1890 aged 92, said that when she was a young girl she saw smoke and fire coming from a hole in Moel Bentyrch, where the Gwiber or flying serpent was said to live.

From Llanerfyl take the A458 east and at Four Crosses, turn right at the white house opposite the post box. A little further down the road, on the left, there is a large lay-by. From here, walk back to and across the main road and down the lane. Cross the stream to the left of the Chapel and then turn right onto the bridle path. When you reach the tarmac road, turn left and go through the gate and farm-yard. In front of you, you will see another gate that you need to go through and then you will need to turn right at the stile. Follow the small sheep track, which is faint in places, to the right and up onto the hill and to the gate. Take a minute to enjoy the views, then descend and retrace your footsteps. This walk is not recommended for the faint hearted or for those with dogs.

A short, challenging walk, on a narrow sheep track that can feel precarious at times - about 1.5km (0.9 miles) in length.

Blodau lleol / Local Flora

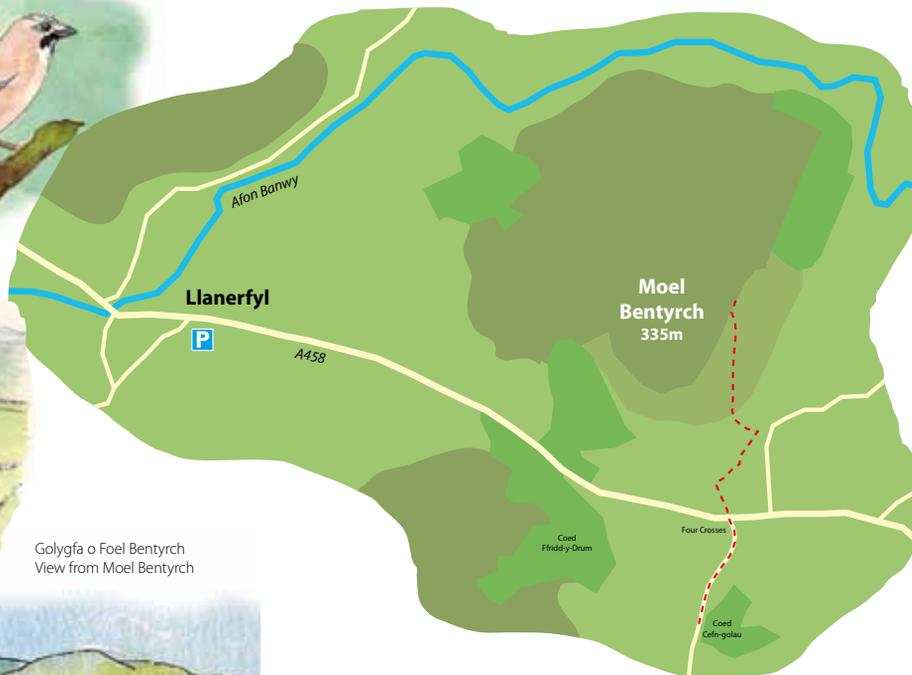
Sgrech y coed / Jay

Caeau clytwaith / Patchwork fields

Golygfa o Foel Bentyrch
View from Moel Bentyrch

Derived from OS Mapping © Crown copyright and database rights 2014 Ordnance Survey 100025371

Y Côd Cefn Gwlad

Os gwelwch yn dda dilynwch y canllawiau hyn tra eich bod allan yn y cefn gwlad: **Parchwch, Diogelwch a Mwynhewch!**

- Mwynhewch y cefn gwlad a pharchwch ei fywyd â'i gwaith
- Meddyliwch am y bobl eraill sy'n mwynhau'r awyr agored
- Wrth feicio neu wrth yrru cerbyd, arafwch neu stopiwch i adael i geffylau, cerddwyr ac anifeiliaid
- Gadewch glwydi ac eiddo fel yr oedden nhw ac arhoswch ar y llwybrau oni bai fod mynediad agored ar gael
- Peidiwch â gwneud unrhyw sŷn diangen
- Peidiwch â gadael unrhyw arwydd eich bod wedi bod yno, ac ewch â'ch sbwriel gyda chi
- Cadwch eich ci ar dennyn a dan reolaeth effeithiol
- Cynlluniwch eich taith, byddwch yn barod am unrhyw beth annisgwyl a gwnewch yn siŵr eich bod gennych y dillad a'r offer addas
- Dilynwch y cyngor a'r arwyddion lleol
- Dywedwch wrth rywun arall i ble rydych chi'n mynd, a phryd rydych chi'n disgwyl dod yn eich ôl

Countryside Code

Please follow these guidelines when out in the countryside: **Respect, Protect and Enjoy!**

- Enjoy the countryside and respect its life and work
- Consider other people enjoying the outdoors
- When riding a bike or driving a vehicle, slow down or stop for horses, walkers and farm animals and give them plenty of room. By law, cyclists must give way to walkers and horse-riders on bridleways
- Leave gates and property as you find them and follow paths, unless wider access is available
- Make no unnecessary noise
- Leave no trace of your visit and take your litter home
- Keep dogs on leads and under effective control
- Plan ahead, be prepared and ensure you have appropriate equipment and clothing
- Follow advice and local signs
- Let someone know where you're going

